

ADATTÁR.

LATIN ELÉGIA ZRINYI A KÖLTŐ HALÁLÁRÓL.

A Zrinyi-család hősi nagysága erősen hatott a latin költészetre. A szigetvári hősről Schesaeus írt epikus költeményt, melyet volt alkalmam az *Analecta Recentiora* (1906.) cz. kötetben közzétenni. Ugyane kötetben nyilvánosságra hoztam mindazokat az elogiumokat, epitaphiumokat, epigrammákat is, melyeket az esztergomi káptalan könyvtárában található kézirati gyűjteményből másoltam le (321—356. lapokon).

Zrinyi a költő gyászos halála szintén megpendíté a latin költők lantját, sőt a német költészetre is nagy hatással volt.

Dr. Bleyer Jakab *Német siralmas énekek gróf Zrinyi Miklós halálára 1664-ről* cz. alatt e folyóirat 1900. évi folyamában igen érdekes költeménysorozatot ismertetett két ösnyomtatvány alapján, melyeket a Nemzeti Muzeumban őrzött két füzetben talált az Andreas a S. Theresia meztlábos karmelitának Münchenben 1664 decz. 6-án mondott halotti beszédét tartalmazó füzettel kapcsolatban egyesített nyomtatványok között. E költemények közt kivált a Schilling Florentinus barnabita szerzetes *Poetische Klage*-ja válik ki. Ez 23 kilencsoros versszakból áll. Költői lendület ömlik el rajta, és a valódi elegia hangját rezdíti meg lelkünkben. A műszerkezet a humanista műszerkezet szokott útját követi, melyet Horatius »circa vitem patulumque moratur orbem«-mel oly találóan jellemez, de azért a közvetlenség melegét is érezni rajta.

Zrinyi haláláról Mencsik Ferdinánd is tett közzé a *Történelmi Tár* 1902-ik évf.-ban *Két költemény Zrinyi Miklósról* (387—394.) cz. értekezésében egy latin elegiát, melyet Harrach bíboros prágai érsek hátrahagyott iratai őriztek meg számunkra. A költemény borítékjára az érsek a következő címet írta: *Canzionetta una latina supra la morte del conte de Serin 5. Decembre 1664.*

Mencsik e költeményt közli egy más költemény kíséretében, mely 30 nyolcsoros rimes versszakra terjed, és Mencsik a költemény utolsó két sorából, mely így hangzik:

et Martiros viros
duc in Bosniam

a költemény eredetét a szentgotthardi csata előtti időre helyezi, csodálatos ellenmondással. Ugyanis a költeménynek — címe: *Cantus*

in victoriosum Nicolaum Zrinyi — végén ez áll: Finis. Aug. 1664. holott a szentgotthardi csatát 1664. aug. 1-re teszi (i. h. 388. l.). De minket e helyen a Zrinyi halálára írt elegia érdekel. A költemény címe: *Cantus funebris illustrissimi comitis et herois fortissimi Zrinyi a Zrinio 1664.* Mencsik a költemény szövegét közli minden észrevétel nélkül, pedig meg kellett volna legalább azt a *három* hibát jelölni, mely a szövegben előfordul. Így a 18 versszakban ez a sor:

sicne tu *eadis* hominum spes una, sola, tantum,

a 20. versszakban:

Valete et vos cineres *plui* millies colendae,

a 22. versszakban:

in victoriis Macedonem, in *partiis* dices Jovem

érthetetlen szókat találunk, holott az első kettőt egy tollvonással ki lehetett volna javítani: *cadis, plus*. A harmadik érthetetlen voltát jelezni kellett volna; bár alighanem *Tartaris* és a Titánok feletti győzelemre vonatkozik. E költemény érdekessége abban áll, hogy a nibelungi vers formájába páros rimekben van írva és 24 négysoros verszakra oszlik. A Zrinyicsalád sorsát jellemző módon foglalja egybe a 6-ik versszak:

Hoc Zriniorum siquidem est proprium commune pugnare, stare, vincere, Turcicae reniti Lunae; sic Avus, et sic Proavus se strenue gesserunt, alterna mors, alterna sors, alterna fata tradunt.

Természetes, hogy a vadkantól elesett Zrinyi végzete felett feljajdul. A vers üres és lapos; a XVI. század szellemében a classikus mythologia allegorikus, színtelen, élettelen fölfogását tükrözteti vissza. Ez a kifejezés: *pede calcavit Lunam*: a félholdat jelképezi. E ponton szorosan kapcsolható egybe azzal a költeménnyel, melynek ismertetését és szószerinti közzétételét tűztem ki feladatombul.

A költemény elegia; keletkezésére nézve fölvilágosít a költemény rubrumának következő helye:

piis lacrymis prosequuntur

Rhetores Collegii Societatis Jesu Vallencenis

MDCLXV.

Tehát a valencei jezsuita iskola retorika osztályából keletkezett 1665-ben. Kiadták Kölnben Petrus Hélden nyomdájában. Eredetije a bécsi császári és királyi titkos levéltárban van meg a Zrinyi-iratok közt. Takáts Sándor barátom hívta föl rá figyelmemet és volt szíves hű másolatáról gondoskodni.

A költemény feloszlik egy elegiára, mely 212 sor (= 106 distichon) és egy terjedelmes, 41 sorra terjedő epitaphiumra.

Az elegia e sorokkal kezdődik:

Hős szív vágya, reménye, nemes fők éke, jutalma
 Pannonföldi babér, Mars diadalmi jele,
 Mért haloványult el zöld lombod, fénye hová tünt?
 Gyászt jósol minékünk sápadozó leveled.
 Jólátod íme betelt: ciprus-fát vágnak a fejszék,
 Készül, hős Zrinyi, már készül a máglya neked!

Elesett a magyarok Hektora. Ki annyi vitézi tettet vitt véghez, nem érte a harcmezőn a dicső halált. Zrinyi urnájára e sírat illik: *Vicit aper* (legyőzte egy vadkan).

E rövid expositio után következik a rokokóízü allegoria. Luna fájlalta az ő népének, a *félhold* hőseinek, pusztulását. Láta a Dráva, a Duna hullámain úszni a török holttesteket, pajzsokat, kardokat, turbánokat.

Látja, hogy Zrinyi vadászatra készül, tehát az ő vadjai ellen is támad. Ezt nem tűrheti. Ha nem mehet a csatasorba, tehát az erdőbe megy.

Hogy ha tilos nyílt harczi mezőn ő ellene szállnom,
 Ott van az erdő még, leshelyet ott lelek én.
 Ott a vadaknak bős csapatát ő ellene küldöm,
 Menni ha nem merne ő maga szembe velük.
 Ott agyaras vadkan van elég, van medve, oroszlán,
 Van párducz, farkas szembe rohanni merész.

Örömmel látja meg Luna, hogy Zrinyi vadászatra készül. Luna az aetherből leszáll, hogy társaihoz menjen. Ezután részletesen leírja a költő a vadászatra való fegyvereket, szerszámokat. A Száva egy szigetét írja le: a melyen sűrű berket alkottak a szilfák, a fenyők. A folyópart mentén állítják föl a hajtó vadászok övét, hogy a sebesült vad ne ugorhassék a vízbe, hogy visszameneküljön.

A költő leír egy pár vadászjelenetet. Diana egyesül a faunokkal, mint bacchansnő őrző. Kezdetben nyílt támadásra gondol; de azután jobbnak tartja a csel, az orvtámadást. Az allegorikai felöltöztetés e ponton jut tetőponjához: Oh, ha találna egy vadkant, olyant, a milyen Adonist ölte meg!

Eszébe jut, hogy Hercules ajándékba adta annak a vadkannak aludt vérét, melyet a Maenalus hegyén buzogányával sujtott le. Ezzel a varázsszerrel indul el. Ott egy magányos sziklaüregben talál egy vadkant. Ezt szemeli ki boszuja eszközeül. Szelenczéből előveszi a mérget, háromszor megkeni a vadkan agyarát, száját és varázsigéket mond reá. A vadkan kezdetben még nyugodt, de a mérgeg velőkig hat. Felbőszül. Megindul. Vissza nem riasztja semmi, sem a kutyák éktelen csaholása, sem a kürtszó. A csel sikerül. A hajtóvadászok övén áttör és megiramodik. Zrinyi utána. Így rohan végzetébe. Kifáraszt a vadkan mindenkit, ki el akarja érní. Zrinyi utána vágat tajtékzó lován. Végre eléri a zsákmányt. A vadkan a sűrűbe vonul. Zrinyi utána törtet.

Gyorsan száll le lováru, elétör, eléri a végzet;
 Győze Diana, a csel teljesen így sikerül.
 Fölhasította szívet agyarával ottan a vadkan,
 Luna mosolyg, ezalatt nyomtalan eltün a vad.

Ezután a költő ismét ellentétes képekben szembeállítja Zrinyi diadalmas hősi pályáját azzal a gyászos véggel, mely utolérte:

Nem győzé le Erény, orvul elejti a Csel.

Ekkor a költő prosopopoeiával él.

Míg panaszkodik, jön Mars, panaszától visszhangzik az erdő. Jön Pallas, nincs kezében gerely, földön nyugszik a pajzsa, zilált fürtökkel jajong.

Hősök kórusa jön, letevék a babérkoszorúkat,
Melyeket harczai tusán nyert el a bajnoki tett.

Megjelen a szigetvári hős, meg Zrinyi György, a Skanderbég, Bouillon Gotfried, Strozzi árnya, résztvesznek a temetésen. Egy fára metszék föl a hős nevét, halálának okát, mely majd érzemléken lesz megörökítve. Önkénytelenül feltör ajkamon a kérdés: hol van az érzemlék?

Végzik a gyászszertartást. Mondják, hogy fájdalmasan vonítottak a molossus-ebek. Eljutott a hír Zrinyi testvéréhez és fiához. Ezek jönnek és siratják a hőst. Mondják, hogy Lipót arcán is könnyzáró omolt alá. Ausztria sasa is vijjogott fájdalmában. Ezután a költő festi a törökök ujjongását. Diadalmi ének zeng Bizanczban, Székesfehérvár tapsol, örömjaj hangzik Budán, Esztergomban. Ismét a síremlékre gondol a költő. Szobrárt nem meri bántani a török. Még márványszobra is félelmet költ.

Az utolsó négy sor így hangzik.

Csillagként tűntél föl az ős Rómába, te Caesar,
S áhitatos hittel tisztele téged a nép.
Most a keresztyén Róma emeljen szent diadaljelt
S vésse örökre föl ott hős Zrinyi a te neved!

Az *Epitaphium* ritmikus, különböző hosszúságú sorokban van írva. A szerkezet tele szellemes ellentétekkel, csupa szónoki sallang. Kiemeli Zrinyi nagyságát: ő az Erény csatlósa, a Szerencse vezére volt. Az Alkalom üstékét elől ragadta meg, sohasem kopasz tarkóját. Fabius eszélyessége, Nagy Sándor szerencséje egyesült benne. A törökök Sámson erejét érezték benne. Pécs, Eszék, Kanizsa látták hőstettét. Előtte haladt a török. Hogy az övéi ne féljenek, félelmet az ellenségben keltett. Félelmetes az ellenségnek, kedves az övéinek. Az egyház benne Machabaeust látott, a mohamedán Skanderbéget. És ezt a hőst egy vadkan ölte meg. Így szegényíti meg az Isten az emberi nagyságot, hogy a legnagyobbaknál is nagyobb legyen az ő nagysága. Az epitaphium utolsó négy sora így hangzik:

Ne mondd, hogy
Adonis végzete érte el azt, ki Hektor harczait vívta,
Békésen hunyt el,
Hogy a mennyekben jobban élvezze a nyugalmat, mint a földön.

E rövid ismertetés után, közlöm magát az egész költeményt hű másolatban:

DIGNOS IMMORTALI GLORIA MANES

FORTISSIMI HEROIS

NICOLAI ESDRINI

COMITIS A SERINO,

AB APRO INTER VENANDUM OPPRESSI

DIE XVIII. NOVEMBRIS, ANNO M. DC. LXIV.

piis lacrymis prosequuntur

Rhetores Collegii Societatis Jesu, Vallencenis.

M. DC. LXV.¹

ELEGIA.

- PANNONIDES lauri, generosae gloria frontis,
 Heroum merces ardua, Martis honos,
 Quis subito pallor foliis morientibus haesit?
 Omen habet laevum decolor ille color:
 5 Omen habet: vidi caesas ad busta cupressos;
 Nempe parata tuis ligna, Serine, rogis.
 Pannonides lauri, fato jacet Hungarus Hector!
 Quem timeat vel sic Turcica turba, jacet.
 Heu jacet et nullus caedem decoravit Achilles,
 10 Post toties meritam Martis ab ense, necem.
 Magnifice periisse, juvat; victoque decorum
 Nomen, victoris dextera saepe facit:
 Non habet hanc laudem lacrymabilis urna Serini;
 Scribitur in tristi marmore: VICIT APER.
 15 Saeva soror Phoebi fertur rea funeris hujus:
 (Quis Superis tantum fellis inesse putet?)
 Vidit in adversos pugilem concurrere Thracas
 Luna, movet nobis bella SERINUS, ait:
 Hei mihi, Lunigerae vertuntur retro phalanges,
 20 Sanguineas volvunt Dravus, et Ister aquas.
 Scuta, togae, cidares, ludibria fluctibus errant
 Deque meis praedas Hungarus hostis agit.
 Quid? quod turba meos circumdare perfida saltus
 Audet, et immunis per mea regna gradi.
 25 Ergo petor? sunt tela mihi: conflare nervo
 Novimus, in celeres novimus ire feras.
 Gens odiosa mihi, non me ridebit inultam;
 Non patiar, Lunae signa sub hoste premi.
 Si tamen explicito decernere Marte, negetur,
 30 In nemus ibo: dolis nam patet ille locus.
 Inde rebellantum ducam metuenda ferarum
 Agmina, si timidus differat ire pugil.

¹ Eredetiye a bécsi császári és királyi titkos levéltárban, a Zrinyi-iratok között.

- Sunt mihi falcatis armati dentibus apri,
Ibit in arma leo, pardalis, ursa, lupo.
- 35 Tutius hac acie, quam militis impete vincam:
Funestos pariet pugna iocosa iocos.
At quis adest? quae turba procul? venabula cerno?
Fallor? an in sylvas jam meus hostis abit?
Nosco viros: ipse est: non fallimur: astra secundant:
- 40 Nosco tubas, nosco retia, nosco canes.
Dixit, et e gemino spirans incendia cornu,
Advolat ad comites Aethere lapsa suas.
Roscida jam primo Tithonia fulserat ortu,
Adductura novum, non sine nube, jubar.
- 45 Decidua calles sordebant, fronde, pruinis
Antra, decus sylvis quale November amat.
Nescius heu fati virides ESDRINUS in agros
Prodit, et ESDRINO turba futura comes.
Percutit iratum venaticus Aethera rumor,
- 50 Arva ferit, passu quadrupedante, sonus.
Ille plagas portat, pariles¹ habet ille numellas,
Carnivoram pugno sustinet alter avem.
Ille pharetrarum sub pondere curvus anhelat:
Pone, canes lituo turba pedestris agit.
- 55 Altera pars arcu, pars dimicat altera glande:
Pars peda, pars hastas, pars cava scuta gerit.
ESDRINUS reliquum longe praecit arduus agmen,
Praecipitantis equi suspiciendus eques.
Spes hominum caecae domino globus ille parentat:
- 60 Exequias ornat credulus ipse suas.
Non procul a Velica gemino fluit, agmine Savus,
Qua nemus est alnis, ilicibusque frequens.
Parva quidem surgit, sed amoenis inclyta ripis
Insula: fors illuc impetus ire fuit.
- 65 Finitimas amni cingunt indagine sepes,
Saucia non latas ne fera tranet aquas.
Iam clanxere tubae: par omnibus aestuat ardor:
Jam cava latratu vertagus antra quatit.
Illos dama tenet, ramosior occupat illos
- 70 Cervus: amat celeres agmen equestre lupos.
His profugae pariunt innoxia gaudia vulpes:
Hos lepus, et pretii praeda minoris habet.
Accipiter (rara qua clarior arbore lucus)
Nititur in teneras praedo cruentus aves.
- 75 Iamque suos Phoebe convenerat invida Faunos,
Nec secus, ac Baccho percita Maenas, erat.

- Sic memorant, olim furiosa mente vagatam,
 Cum proprios pavit corpus herile canes.
 Ambigit, an Marti se credere praestet aperto;
 80 Imperium dominae vulgus agreste manet.
 Iam Satyris thyasos, jam cornea spicula Nymphis
 Dat furor: at satius fraude videtur agi.
 Imbelles haec arma decent: (sic fata Diana
 Creditur, infandum sic fuit orsa nefas)
 85 Si mihi torvus aper, quo vindice caesus Adonis,
 Nunc foret, in pavidam sat foret ille manum.
 Maenalio restat mihi munus ab Hercule missum
 Sanguis apri, nemorum qui prius horror erat,
 Hunc ferus Alcides clava domuisse trinodi
 90 Fertur; apri rabiem fert cruor ille sui,
 Dixit, et umbrosum, Fauno duce tendit in antrum.
 Clausa frequens vasto bellua monte latet.
 Nulla fremit, siluere minae: reverentia tangit
 Ipsa feras: Superis supposuere caput.
 95 Incola rupis erat, setis aper hispidus atris,
 Ore ferox, vastus corpore, dente minax,
 Apta dolo species. Pestem Dea pyxide prompsit:
 Sanguine te: dentes, torva ter ora linit.
 Addidit et magicum, quod non licet edere, carmen:
 100 Iussa dat: ad dominae jussa moratur aper.
 Hactenus innatam retinet tractabilis iram
 Bellua, sed sensim gliscit in ossa lues.
 Mox, velut erepto mater lea pignore, frendet
 Pernicies nemori, finitimisque gravis.
 105 Irruit insano per devia tesqua furore,
 Qua loca venantum proximitate sonant.
 Non tuba, non streperi¹ pavidum fecere latratus:
 Inde viros morsu territat, inde canes.
 Ast ubi se cingi circumspicit, agmina velox
 110 Rumpit, et inde procul (sic Dea jussit) abit.
 Vincit equos cursu: sequitur meliore SERINUS
 Fretus equo: reliquum jam procul agmen abest.
 Antra sonant: cursu certatur: anhelus anhelus
 Instat eques: profugit bellua: vincit eques,
 115 Assequitur praedam. Videt haec de rupe Diana,
 Bella geri: dubiam spesque, timorque tenet.
 Spicula vitat aper, repetitis undique gyris
 Aut timet, aut simulat doctus ab arte metum.
 Hic erat aestivo non undique nudus honore
 120 Dumus, et in dumo fecerat umbra cavum.

¹ Újképzésű szó *stapoból*.

- Haeret aper: volat hasta: rubum subit ille: SERINUS
 Urget: aper latitat: non tulit ille moram:
 Desilit acer equo. Superi voluere; Diana
 Vicit, et eventu non caruere doli
- 125 Desilit, et validam dum cominus impetit hasta
 Ipse feram, validae praeda sit ipse ferae.
 Sternitur heu: dens icta fodit praecordia. Servi
 Accelerant: ridet Luna: recedit aper.
 Actum est profuso manat quoque sanguine vertex
- 130 Et coma sub lauro docta virere, rubet.
 Tuta sub hostili fuit haec coma fulmine quondam,
 Dum pavet ad lauros fulmen inerme sacras.
 Crudeles sylvae, vestrisque simillima monstis
 Monstra, quid intactum post scelus illud erit?
- 135 Quem non Thrax jaculo, non Tartarus ense superbus,
 Non hasta Macedo, non sude vicit Arabs,
 Quem Bellona suis praefecerat Hungara turmis,
 Quo duce Caesareae praemia fertis aves,
 Quo duce perfectum, ne Turcica compleat orbem
- 140 Luna, vel ingrato Roma sub hoste gemat,
 Crudeles sylvae, pugilem rapuistis: et armis
 Quem nequii virtus frangere, fraude perit:
 Dum queror, extremis testem vocat aethera verbis:
 Labra rigent, livent lumina, vita fugit.
- 145 Advolat abjectis agmen miserabile telis,
 Verba fremunt passim, qualia funus amat.
 Venit inornatus, detracta casside, Mavors:
 Audierat gemitu personuisse nemus.
 Hungara Pallas adest, cultu referente dolorem:
- 150 Dextra caret jaculo: parma quiescit humi:
 Ingemuit male stricta sinus, male culta lacertos,
 Et male lota genas, et male pexa comas.
 Hic chorus Heroum, positus de fronte coronis,
 Adstitit, in Turcam quotquot iere duces.
- 155 Fortis Avus, quo stante, negant periisse Zigethum,
 Affuit, et nato non minor, ipse parens.
 Dat gemitus ad busta graves BULLONIUS HEROS,
 Et Scandebergi nobilis umbra pares.
 Spargit aquis tristem commilito Strozzius urnam,
- 160 Quem modo par virtus dispere morte tulit.
 Pro tumulo ponunt viridi de cespite metam.
 Dum struat aeternum marmoris ara decus.
 Figitur occiduis laurus quoque pallida baccis,
 Et nigra funereo taxus ab imbre madens.
- 165 Herois nomen, causam necis, arbore signant,
 Quae fabra magnifico sculpet in aere manus.

- Tum vaga dilapsi geminant per lustra querelas:
 Fertur ad infaustos corpus inane lares.
 O fatum! o pompae species! o funeris horror!
- 170 O vice mutatas deteriore vices!
 Turba comes circum Domini modo funus, inermis
 Heu! redit, aut versa cuspidē, tela trahit.
 Prae luctu reduces, dicunt, ululasse molossos;
 Et sessore carens pectora planxit equus.
- 175 Pertulit ad fratrem tristissima nuntia rumor.
 In lacrymas toti natus, et uxor eunt.
 Illa virum, gemit ille patrem; gemit illa salutis
 Praesidium, vitae perdidit ille ducem:
 Ambo suo sibi morte rapi testantur amores,
- 180 Ambo domus columnen, stemmatis ambo decus.
 Frater in amplexu (vocem dolor impedit) haeret:
 Fida cohors comitum posthuma vota jacet.
 Quin frontem sulcasse etiam Leopoldē, serenam
 Diceris, et satis ingemuisse viri.
- 185 Austriades Aquilae, moestum clauis; avarus
 Thrax sua dum toto gaudia splene legit.
 Luna dolos jactat: passim volat una per urbes
 Fama suos gaudent interiisse metus.
 Visa fuit flammis ornare Canisca triumphum,
- 190 Et Bizantina clangor ab urbe dari.
 Alba sonat plausu, claris opulenta sepulcris.
 Murmur idem Budam, Strigoniumque replet.
 Aemula gens, vestrum jocus arguit ille timorem,
 Ille jocus pugili plaudit, et ille timor.
- 195 Fama memor, factis aequalia busta parabit,
 Et super e saxo stabit imago minax,
 Nec petet haec Thracum quisquam monumenta; timori
 Marmoreus vobis nempe Serinus erit.
 Hic solido surgent dites adamante cylindri,
- 200 Hic obeliscus erit, pyramidumque decus.
 Stabit ad auratos crystallina lamina postes,
 Ut queat a populo vota ferente, legi.
 Illa geret palmas, nec longo carmine dicet,
 Quis jacet hic, quare, quantus, et unde fuit.
- 205 Addet et Herois minimam sub marmore partem
 Esse, decus nullo marmore posse tegi.
 At vos, Egregii Manes, loca fortibus ausis
 Debita, et Elysias, ite subite domos.
 Roma potens olim magno de Caesare, sidus
- 210 Fecit, et aeterno jussit honore coli.
 Christiadam pariter vobis nova Roma trophaeum
 Ponit, et in fastis imperat esse suis.

EPITAPHIUM

NICOLAUS COMES SERINUS

Hic est.

Qui animos in pectore, victoriam in nomine,
 Fulmen in manu, serenitatem in vultu,
 Prudentiam in Consiliis, foelicitatem in armis
 Quacumque gressus tulit, circumtulit.
 Virtutis Comes, Dux Fortunae:
 Illam sociam semper habuit, hanc ducem: nunquam
 Passus est, ut caecam sequeretur:
 Unde belli tam serius in agendo fuit,
 Quam domi in pace Serenus;

UBIQVE SERINIUS

Nunquam serus in negotiis:
 Quam a fronte semper occupavit occasionem
 Calvam expertus est nunquam:
 Prudentiam Fabii habuit sine cunctatione,
 Fortunam Alexandri sine temeritate:
 Eum experti sunt Turcae
 In igne Sampsonem,
 Ad quinque Ecclesias, ad Pontes Esseccianos
 Quae flammis donavit.
 Tartari in aquis Moysen
 Quos ad Neo-serinium in flumen egit:
 Cujus illi verticibus maluerunt perire
 Quam illius acinacis fulmen experiri.
 Canisam, quam metu sui cinxerat,
 Aliorum metu reliquit:
 Quorum ut terga fugientium tegetet, recessit;
 Virtute sua securus.
 Ne sui metuerent, metum in hostes misit:
 Ut sequerentur in periculis, praeiuit,
 Ut vincerent, hostes suis apte consiliis impediuit.
 Tam metuendus hosti, quam suis carus.
 Ecclesia suum Machabaeum credidit:
 Redivivum Schanderbegum Ottomanus timuit:
 Hunc maximum nōstri saeculi Heroem,
 Aper ignobilis prostravit.
 Sic rebus mortalibus illudit DEUS,
 Ut maximis majorem se ostendat.

NE DICAS

Adonidis fato periisse; qui Hectoris bella gessit:
 Confecta pace obiit,
 Ut melius in caelo otia ageret quam in terris.

PROGRAMMA.
 ANAGRAMMA.
 IN MEMORE OCCISA SALUS,

COLONIAE AGRIPPINAE,
 Imprimebat Petrus Hilden.

Közli: HEGEDŰS ISTVÁN.

LATIN ELÉGIA BUDAVÁR BEVÉTELEÉRŐL.

Varjú Elemér szívességéből jutottam egy latin elégia másolatához, melynek eredetije a kassai domonkos-rendiek könyvtárának egy ősnymotatványában az előzéklapon található. A felfedező e verset 1902-ben másolta le. A vers 22 distichonból áll. Írója e szavakkal tesz tanúságot magáról: *Frater Michael de Suran predicatur [így!] o. p. predicatorum Chassavie* 1. 5. 4. 2. Tehát Surányi Mihály domonkos-rendi szerzetes írta. Az elégia becsét ez a név adja meg; mert Surányi Mihály tősgyökeres magyar név. A vers az első fölajdulás hangja, melyet Budának cselszövény útján történt bukása váltott ki a költő kegyes lelkében. Szerző latin nyelve darabos, verselése több helyt hibás. Mindjárt az első sor eltolódás útján került e helyre, mert ha a kezdő *Hew*-et töröljük, pentameter jön ki. Jelen alakjában nem hexameter. Mint pentameter a második sorba illik. A stilisztikai szerkezet is azt kívánja, mert mint a második distichon relativ mellékmondattal kezdődik, így kellett kezdődnie az első sornak is. Íme maga a költemény. Pontosan adom át a nyilvánoságnak, de jegyzeteimben a lehető legtöbbet megteszem a javítására:

Elegia in Budam per fraudem Turcorum captam.

Hew¹ nunc superata dolis inclita Buda ruys
 Que super astra caput toto prius orbe levaras
 Que victor medius fueras dominata per hostes
 Imposito probes² [?] colla superba iugo
 Sepe reportabas claros ab hoste triumphos
 Nunc de te spolia per fidus³ hostis habet
 Que solus antiqua reges pietate tenebas
 Ecce nunc tuas sedes impius ille teneth.⁴ [így!]

¹ Az első két sor így javítandó: *Quae super astra caput toto prius orbe levaras, Nunc superata dolis inclita Buda ruis.*

² *probes* helyett *praebes*.

³ *per fidus* = *perfidus*.

⁴ Ez a sor tőrhetővé lesz ily alakban: *Nunc tuas sedes impius ille tenet.* Megjegyzem, hogy vagy az első sor *hew*-ja, mint itt az *ecce* mértéken kívül gondolva, maradtak. Ilyenforma az aeol hexameter alkotása, de a szerző biztosan nem öntudatosan járt el! Ügyetlenebb és képzetlenebb verselő annál. De lehetne a *nunc*-ot törölve jó pentametert kapni.